

Prezentujemy
Państwu pierwsze pełne
wydanie klasycznego dzieła polskiej
prozy romantycznej *Szlachcic Zawalnia* czy-
li Białoruś w fantastycznych opowiadaniach (t. I–IV,
Petersburg 1844–1846) Jana Barszczewskiego (1780/1781–
1851). Ambicją edytorów jest pełne przywrócenie dorobku pi-
sarza literatury polskiej – nie tylko zresztą *Szlachcica Zawalnia*, lecz
jego poezji, dramatu *Życie sieroty* i almanachu „Niezapadka”, ważnego
dla życia na Kresach północno-wschodnich i polskiej kolonii w stolicy
Imperium Rosyjskiego.

Barszczewski ceniony był do tej pory w naszej kulturze jako twórca
fantastycznego nurtu prozy romantycznej. Wydaje się, iż jego ambicje
były znacznie szersze. Pragnął bowiem stworzyć odrębną regionalną
szkołę w romantyzmie polskim – szkołę białoruską, podobną do tej,
którą reprezentowali przedstawiciele szkoły litewskiej (Mickiewicz i jego
filomaccy przyjaciele) czy ukraińskiej (Malczewski, Goszczyński, Gra-
bowski, Zaleski i inni). Pisarz – prowadzący po trosze życie *outsidera* –
miał jednak odwagę, by prowadzić własny dialog nade wszystko z takimi
wielkościami kultury polskiej, jak Mickiewicz (poznał go w Petersburgu
osobiście), Słowacki, Rzewuski, Hołowiński, Kraszewski, czy rozpoczy-
nający pod jego okiem karierę Szytmer.

Jednocześnie – choć nie dość dobrze znamy szczegóły – Barszczew-
ski utrzymywał bogate kontakty z licznym gronem twórców wywodzą-
cych się ze wschodnich ziem Rzeczypospolitej: od Kazimierza Bujnic-
kiego i Gaudentego Szepielewicza po zapewne Jaxę Marcinkowskiego,
Zenona Fisa, Leonarda Podbereskiego i pisarzy koterii petersburskiej.
W jego kręgu wyrastali tak potem ważni dla kultury polskiej twórcy jak
historyk Julian Bartoszewicz, poeta Wincenty Gozdawa Reutt czy peda-
gog i pisarz Wincenty Dawid. Niezbyt często przywoływany w polskich
badaniach Barszczewski, został w końcówce XX wieku niemal całkowicie
zaanektowany jako rzekomy pisarz „białoruski”.

Był on (i wciąż jest), nie tylko jako autor *Szlachcica Zawalnia*,
nieodrodną częścią polskiego życia literackiego, polskiej kultury – re-
prezentował sobą typ kresowego patrioty, aktywnie zaangażowanego
w propagowanie polskiej literatury emigracyjnej wśród studentów-
Polaków. Żywiąc niezwykłą miłość do swych stron rodzinnych, czyli
dawnego województwa połockiego – okolic Połocka, Jeziora Niesz-
czorda – pragnął wprowadzić swe ziemie na karty wysokiej literatury
polskiej, zarówno nie gubiąc przy tym niczego z uniwersalizmu dzieła,
jego klimatu, jak i wplatając pierwiastki narzecza ludu białoruskiego
do swego polskiego arcydzieła – *Szlachcica Zawalnia*. [...]

Prof. dr hab. Jarosław Ławski,
Dr hab. Beata Kuryłowicz, prof. UwB
Od Redakcji (fragment)

Jan Barszczewski

SZLACHCIC ZAWALNIA
czyli Białoruś w fantastycznych opowiadaniach

Jan Barszczewski

SZLACHCIC ZAWALNIA

CZYLI BIAŁORUŚ
W FANTASTYCZNYCH OPOWIADANIACH